

ЛІТЕРАТУРА

1. Рудич Ф. Політичний клас у сучасній Україні: передумови становлення (частина 1) [Електронний ресурс] / Ф. Рудич // Віче. – 2009. – № 9. – С. 25-27. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1449>
2. Hale H. Regime Cycles: Democracy, Autocracy, and Revolution in Post-Soviet Eurasia / H. Hale // World Politics. – 2005. – Vol 58., № 1. – P. 133-165.
3. Туркменбаши (Ниязов) Сапармурат Атамуратович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.centrasia.ru/person2.php?&st=1014156229>
4. Руденко В. Как стать вечным президентом. Современная практика использования „гласа божьего” [Електронний ресурс] / В. Руденко // Политический журнал. – 2006. – № 35-36 (130–131). – С. 5-7. – Режим доступу: <http://www.politjournal.ru/preview.php?action=Articles&dirid=172&tek=6264&issue=177>
5. Агабаев Х. Туркменистан как частный огород для президентской семьи [Електронний ресурс] / Х. Агабаев. – 2012. – Режим доступу: <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1342854060>
6. Горак С. Туркменистан после Туркменбаши. К вопросу о трансформации режимов личной власти [Електронний ресурс] / С. Горак // ПОЛИТЭКС. – 2007. – № 3. – Режим доступу: <http://www.politex.info/content/view/382/30/>
7. Туркмения – новая конституция, новое Возрождение, старые проблемы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ca-news.info/2008/09/29/8>
8. Шустов А. Постсоветский трайбализм – клановые элиты стран Центральной Азии. 2008. [Електронний ресурс] / А. Шустов. – Режим доступу: <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1208944620>

УДК: 32 019

Кудрявцев О. Ю.

Харківський національний університет
міського господарства ім. О. М. Бекетова

ЕЛЕКТРОНИЙ УРЯД: ЕВОЛЮЦІЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Динамічний розвиток інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) детермінує активізацію процесів впровадження електронного врядування задля ефективності комунікації на рівні „суспільство-держава”. Здійснено концептуалізацію дефініції „електронний уряд” у політологічному контексті. Проаналізовано Сингапурську модель електронного уряду. Виявлено проблематичність впровадження електронного врядування в Україні.

Ключові слова: електронний уряд, електронне держава, інформаційно-комунікативні технології (ІКТ), демократизація.

Кудрявцев А. Ю.

ЭЛЕКТРОННОЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО: ЭВОЛЮЦИЯ СИСТЕМЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ

Динамичное развитие информационно-коммуникативных технологий (ИКТ) детерминирует активизацию процессов внедрения электронного правительства для эффективности коммуникации на уровне „общество-государство”. Осуществлена концептуализация дефиниции „электронное правительство” в политологическом контексте. Проанализирована Сингапурская модель электронного правительства. Выведена проблематичность внедрения электронного правительства в Украине.

Ключевые слова: электронное правительство, электронное государство, информационно-коммуникативные технологии (ИКТ), демократизация.

Kudryavtsev A.

E-GOVERNMENT. EVOLUTION OF THE STATE

The dynamic development of information and communication technologies (ICTs) determines the process of implementing e-government for the effectiveness of communication at the level of „society-state”. Carried out the conceptualized definition of „electronic government” in the context of political science. Analyze of the Singapore model of electronic government were made. The difficulty of implementing e-government in Ukraine were revealed.

Key words: electronic government, electronic state, information and communication technology (ICT), democratization.

Інформаційно-комунікативні технології, які прийшли в наше життя, докорінно ламають його підвалини. Те, що здавалося звичним ще десяток років тому, сьогодні розглядається як пережиток минулого. Не є винятком і сфера державного управління. Нові технології не просто автоматизують управлінські процеси, вони докорінно трансформують самі принципи організації політичної влади. Одним із таких нововведень на вістрі прогресу є система електронного уряду. Актуальність цього поняття зумовлена перш за все концептуальною невизначеністю цього терміна в контексті швидких темпів розвитку сучасного світу, які спонукають нас все гостріше відчувати мінливість усталених форм соціального регулювання, застарілість традиційних підходів до організації взаємодії держави й суспільства. Радянський досвід бюрократичного управління більше не є прийнятною й ефективною моделлю держави. Не в останню чергу цьому сприяє прискорений розвиток інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ), механізмів і способів організації комунікацій як на рівні суспільства, так і на рівні „суспільство-держава”.

Концепція електронного уряду бере свій початок із теоретичних розробок західних політологів у рамках теорії інформаційного суспільства (Д. Белл, Е. Тоффлер, Ф. Фукуяма). Згодом це поняття стало предметом розгляду багатьох теоретиків як західних (Х. Гібер, Р. Гібсон, Р. Катц, М. Кастельс, М. Кітсінг, К. Макнат, І. Масуда, Г. Ортофер, М. Порат, Т. Стоуньєр, Р. Транумюллер, С. Уорд, Дж. Фонтейн та ін.), так і вітчизняних (А. Баранов, О. Голобуцький, В. Горбатенко, А. Дубас, А. Емельяненко, В. Коляденко, В. Недбай, А. Соснін, А. Силенко, А. Шевчук та ін.).

Метою статті стала концептуалізація дефініції „електронний уряд”, виявлення його базових характеристик. *Завдання* статті полягає у визначенні вітчизняних перспектив запровадження електронного уряду на основі аналізу світових досягнень.

Динамічний розвиток ІКТ детермінує активізацію механізмів запровадження електронного уряду для формування оптимальних процесів комунікації на рівні „суспільство-держава”. Офіційна політика нашої держави за останнє двадцятиріччя невпинно прагне до демократичних цінностей, принципів та ідеалів. Демократичні перетворення, які почалися ще за часів СРСР, однією з найважливіших цілей мають побудову

сучасного розвиненого соціуму – громадянського суспільства. Останнє у свою чергу не може існувати без правової держави. А як відомо, серед базових принципів правової державності – суверенність народу, яка повинна бути закріплена конституційно, а згодом і традиційно. Тоталітарна модель державного устрою не сприймає ідею народного суверенітету як таку, оскільки не має в цьому ніякої необхідності, більш того, бачить у ній для себе певні загрози. Однак сучасні світові тенденції до занепаду тоталітарних режимів дають можливість зробити висновок щодо загальносвітових трендів в напрямку демократизації, а, отже, суверенітет народу – явище, яке набуває значущості навіть у тих суспільствах, які до сьогоднішнього дня не відрізнялися прихильністю до ідей лібералізму й демократизму.

Однією зі світових тенденцій, що характеризують демократичні процеси, є повсюдне прилучення широких верств населення до розробки та обговорення важливих суспільно-політичних рішень. Такі елементи прямої демократії знайшли своє віддзеркалення в спрощених механізмах комунікації між владою і суспільством не тільки на стадії зворотного зв'язку, коли відбувається аналіз суспільної значущості прийнятих рішень і здійснених заходів, а й на початкових етапах підготовки й ухвалення відповідних законів і розпоряджень. Якщо розглядати сучасні політичні системи крізь призму механізму їхнього функціонування, як це робить німецький соціолог і політолог К. Дойч у своїй комунікативно-інформаційній моделі, то стає зрозумілим важливість зворотного зв'язку не тільки на останній четвертій стадії циклу функціонування системи, а й на перших трьох [1]. Безумовним є те, що саме новітні ІКТ здатні надати таку можливість.

Однією зі сторін зазначеного явища є феномен електронного уряду. Аналіз наявної літератури з зазначеної проблематики показав недостатню розробленість багатьох аспектів запровадження та функціонування різних моделей електронного уряду, враховуючи особливості нашого суспільства. До визначення терміна „електронний уряд” (e-government) у провідних політологічних школах існують різні підходи. Під електронним урядом розуміють „результати трансформаційних змін у сфері управління та надання державних послуг, які дають можливість жителям і бізнесу знаходити нові можливості для розвитку в новій інформаційній ері” [2, с.8]. Водночас ООН у

своєму щорічному звіті щодо дослідження проблем і перспектив впровадження електронного уряду в загальносвітовому масштабі наводить визначення електронного уряду як „можливість і готовність державного сектора до розгортання ІКТ для підвищення рівня знань та інформованості суспільства” [3, с. 13].

На думку А. В. Франгулової, „електронний уряд – це зміна зовнішніх і внутрішніх відносин державних організацій на основі можливостей мережі Інтернет, інформаційних і комунікаційних технологій з метою оптимізації надаваних послуг, підвищення ступеня залучення суспільства до питань державного управління та вдосконалення внутрішніх бізнес-процесів” [4, с. 11]. Суть будь-якого проекту „електронного уряду”, зазначає І. В. Агамірзян, полягає у створенні корпоративної інформаційної системи національного масштабу [5].

Очевидно, що політичні аспекти електронного управління нерозривно пов'язані з економічними. Однак, на нашу думку, термін „електронний уряд” є не зовсім коректним з точки зору розуміння цілісної концепції електронного держуправління. Це пов'язано з тим, що у світовій політичній практиці під терміном „e-gov” розуміється не тільки виконавча гілка влади, а взагалі комплексний процес управління, що включає в себе всі гілки влади. Тому більш коректно в цьому випадку буде говорити про „електронне врядування” або „електронну державу”, навмисно уникаючи використання терміна „електронна демократія” через те, що він звує сферу використання ІКТ в управлінні тільки стосовно демократичних режимів. Адже елементи ІКТ можуть ефективно використовуватися і в недемократичних режимах, хоча в цій ситуації вони переслідують дещо інші цілі (виконуючи скоріше функції контролю над особистістю з боку держави, ніж спрощення механізмів участі громадян „в державі”).

Показовим є досвід країн, які є лідерами у впровадженні ІКТ в процес державного управління, зокрема, механізмів і способів реалізації зазначених проектів. Відповідно до щорічного звіту ООН [6], станом на 2012 р. лідерами в залученні ІКТ в процеси держуправління є Південнокорейська республіка, Нідерланди, Великобританія, Данія та ін.

У той же час світові лідери в цьому рейтингу постійно змінюються. Разом із тим всі ці держави досягли високих результатів в силу комплексності та ґрунтовності підходу до впровадження зазначеного явища. Досить наочним є досвід впровадження електрон-

ного уряду в Сінгапурі, розробкою проблематики якого займається Сінгапурський університет спільно з урядом. Відповідний звіт був опублікований у 2008 р. [7]. Теоретична модель електронного уряду включає в себе серед іншого індикатори готовності держави і суспільства до впровадження електронної системи управління, а саме:

1. Базовий рівень – присутність в мережі Інтернет. На цьому етапі держава впроваджує інформаційні сайти та портали для надання різноманітної тематичної інформації населенню. У такому випадку присутня тільки одностороння взаємодія.

2. Другий рівень – це взаємодія органів держуправління з населенням. На цьому рівні присутня проста комунікація, зосереджена на самому відомстві.

3. Здійснення операцій. Цей рівень характеризує технічну й соціальну готовність і здатність держави і суспільства організувати повноцінну систему електронної взаємодії, що включає в себе підсистеми електронних платежів, електронного документообігу, міжвідомчі бази інформації і т. ін.

4. Трансформація. Цей рівень характеризує тісну й постійну, вертикальну і горизонтальну інтеграцію держави і суспільства на основі ІКТ [8, с. 4]. На ранніх етапах становлення електронної держави в Сінгапурі необхідність вирішення існуючих проблем змусило ввести технологічний план „Технічна Архітектура Комплексу Послуг (SWTA)” в 1999 р. У викладеному контексті, на думку С. Паллаба, взаємопов'язана структура уряду включає п'ять блоків [8, с. 39]:

1. розробка бізнес-архітектури,
2. розробка інформаційної архітектури,
3. розробка архітектури рішень,
4. розробка технічної архітектури,
5. проектування та розгортання архітектури адміністрування.

Весь подальший розвиток був пов'язаний з вирішенням технічних проблем і орієнтувався на базові принципи суспільної взаємодії.

Слід відзначити величезну роль приватного сектора в побудові Сінгапурської моделі електронного уряду, яка не в останню чергу була пов'язана з особистою зацікавленістю бізнесу в розвитку якісної та прозорої системи взаємодії з державою.

Отже, аналіз світового досвіду впровадження систем електронного уряду дозволяє зробити висновки щодо складності і довготривалості цього процесу. Проте основним фактором успішності подібних проектів в будь-якому суспільстві є зацікавленість усіх

суб'єктів соціальної взаємодії в реалізації зазначених явищ.

У нашій країні вже існують певні нормативні передумови для реалізації концепції електронного врядування. Так, ще в 1998 був прийнятий „Закон про національну програму інформатизації” та „Закон України про інноваційну діяльність”. А в грудні 2010 р. Кабмін схвалив „Концепцію розвитку електронного урядування в Україні”, виділивши понад 3 млн. гривень на її реалізацію.

Проте державні ініціативи можуть не дати очікуваного ефекту через цілий ряд об'єктивних причин. По-перше, на сьогодні у сфері державного управління не спостерігається прямої зацікавленості в реалізації зазначеної концепції. Причини цього можуть бути різні: від елементарної цифрової безграмотності до небажання боротися з хабарництвом, подоланню якого цей проект повинен активно сприяти. Адже боротьба з корупцією – один із важливіших мотивів упровадження електронного урядування в більшості країн.

По-друге, важливою проблемою є низький рівень комп'ютерної грамотності серед широких верств населення, тобто їхня практична невідповідність до такої форми взаємодії з державою. Цю проблему слід вирішувати комплексно, за допомогою всієї вертикалі освіти, починаючи зі школи і закінчуючи інститутами перепідготовки фахівців.

По-третє, однією з можливих перешкод на шляху реалізації зазначеної концепції може стати відсутність власного прикладного програмного забезпечення й очевидна необхідність запозичення зарубіжних напрацювань. У цьому контексті не можна не погодитися з думкою А. Баранова: „Тільки створення загальної атмосфери затребуваності роботи із широким використанням сучасних комп'ютерних технологій, з одного боку, і політичної волі – з іншого, сформує умови для швидкого створення електронного уряду” [9].

Загальна атмосфера відчуття необхідності подібних змін може принести очікувані плоди. Втім, здійснювати ці заходи потрібно швидко, оскільки ІКТ, що динамічно розвиваються, не стоять на місці.

Таким чином, для впровадження в Україні електронного врядування необхідно,

щоб кожен суб'єкт суспільного життя – як державна влада, так і бізнес разом з громадянами – бачили реальні суспільно значущі вигоди для всіх разом і кожного окремо, а це вимагає формування комплексного підходу до реалізації завдання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Deutsch K. The Nerves of Government: Models of Political Communication and Control / K. W. Deutsch. – London; New York: The Free Press of Glencoe, 1963. – 316 p.
2. Roadmap for E-government in the Developing World [Електронний ресурс] / The Working Group on E-Government in the Developing World // Pacific council on international policy. – April 2002. – Режим доступу: http://www.itu.int/wsis/docs/background/themes/egov/pacific_council.pdf
3. UN Global E-government Readiness Report 2005 [Електронний ресурс] // From E-government to E-inclusion // United Nations. – Режим доступу: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan021888.pdf>
4. Франгулова Е. В. Сущность концепции „электронное правительство” и мировой опыт ее реализации / Е. В. Франгулова // Вестник Астраханского гос. технического университета. Серия: Управление, вычислительная техника и информатика. – 2010. – №1. – С. 10-14.
5. Агамирзян И. В. Мировой опыт реализации концепции электронного правительства / И. В. Агамирзян // Информационное общество. – М., 2002. – Вып. 1. – С. 56–62.
6. United Nations E-Government Survey 2012 [Електронний ресурс] // United Nations Public Administration Programme. – Режим доступу: http://www2.unpan.org/egovkb/global_reports/12report.htm
7. Singapore's e-Government Journey and Experience [Електронний ресурс] // Lim Hooi Ling e-Government Leadership Centre // Institute of Systems Science. – 2008. – 30 September. – Режим доступу: [http://www.caribank.org/titanweb/cdb/webcms.nsf/AllDoc/F3065DECD38BABA00042574D6004BD0F5/\\$File/LIM-Singapore.pdf](http://www.caribank.org/titanweb/cdb/webcms.nsf/AllDoc/F3065DECD38BABA00042574D6004BD0F5/$File/LIM-Singapore.pdf)
8. Паллаб С. Архитектура электронного правительства Сингапура: проблемы, практика и тенденции [Електронний ресурс] / Саха Паллаб // Национальный университет Сингапура. – Режим доступу: http://www.nc.gov.ua/menu/publications/doc/elektronn_urad/GEA_v_Singapore_28Dr.Pallab_Saha_29.pdf
9. Баранов О. Електронний уряд в Україні? Буде! Коли? [Електронний ресурс] / О. Баранов // Дзеркало тижня. – 2002. – № 1. – 5 січня. – Режим доступу: http://dt.ua/SOCIETY/elektronniy_uryad_v_ukrayini_bude_koli-26881.html